

تصرف عین مرهونه از سوی راهن، در فقه امامیه و قوانین موضوعه

حلیمه خلیلی

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی

khalili_hl@yahoo.com

چکیده

تعیین حدود تصرفات راهن در عین مرهونه نظر به پیچیدگی امر و اختلاف نظر شدید میان فقها و حقوقدانان از اهمیت غیر قابل انکار برخوردار می باشد. قانون مدنی ایران در مواد ۷۹۳ و ۷۹۴ قانون مدنی به بیان این مسئله می پردازد. ابهام وعدم صراحت موجود در این مواد موجب اختلاف دیدگاه میان حقوقدانان و قضات گردیده است، چرا که نظریه ماده ۷۹۳ ق.م.م منع تصرف راهن ضرر به مرتهن می باشد و در ماده ۷۹۴ ق.م نافع بودن تصرف ضروری شناخته شده و همین مسئله موجب مشکلات و تشتت آرا در این خصوص گردیده است، در پژوهش حاضر تلاش شده تا با ارائه معیار مشخص زمینه رفع مشکل فراهم آید. به اختصار با توجه به نظر فقها و حقوقدانان و همچنین آراء صادره از محاکم میتوان گفت تصرفات مادی راهن، با توجه به قاعده تسلیط و ماده ۳۰ قانون مدنی در صورتی که به ضرر مرتهن نباشد جایز است. در خصوص تصرفات حقوقی راهن باید گفت اگر از تصرفات ناقل عین مانند بیع باشد، غیر نافذ و در حکم معاملات فضولی است، اما اگر ناقل منافع و یا از زمره معاملات وثیقه ای مانند رهن مکرر و معاملات با حق استرداد باشد، تا حدودی که به ضرر مرتهن نباشد نافذ می باشد. چرا که اینگونه تصرفات لطمه ای به حق عینی مرتهن نسبت به عین مرهونه وارد نمی آورد.

واژگان کلیدی: رهن، راهن، مرتهن، تصرفات ناقل عین، اجازه.

۱- مقدمه

در رابطه با تصرفات راهن در مال مورد رهن، میان فقها و حقوقدانان، از گذشته تا کنون اختلاف دیدگاه وجود داشته و همواره این سوال مطرح بوده که، تصرفات مادی و یا حقوقی راهن، در عین مرهونه، منافی حقوق مرتهن و از جمله تصرفات ممنوعه است؟ اگر منافی حقوق مرتهن و از تصرفات ممنوعه می باشد آیا ضمانت اجرای آن بطلان است یا عدم نفوذ؟ همانطور که می دانیم از اهداف بسیار مهم نهاد رهن، ایجاد اطمینان خاطر در مرتهنبرای وصول طلب وی از محل مال مورد وثیقه می باشد، از طرفی راهن همچنان مالک عین مرهونه بوده و نمی بایست وی را از تصرفات مالکانه در مال خویش مطلقاً منع نمود. البته در خصوص عقد رهن، مسایلی پیچیده نظیر تاثیر اذن و یا اجازه مرتهن، ماهیت قبض، رهن دین و منفعت و ... مطرح گردیده است. که در پژوهش حاضر ما ابتدا با بررسی کلیات عقد رهن و نهایتاً اهم نظر فقها و دیدگاه قانون موضوعه در این رابطه، به نتیجه مطلوب رسیده و در این پژوهش به تبیین، وضعیت تصرفات راهن در عین مرهونه در فقه امامیه و قوانین موضوعه ایران به اختصار می پردازیم.

فصل اول: مفهوم، شرایط و اوصاف عقد رهن

مبحث اول: مفهوم اصطلاحی عقد رهن

رهن در اصطلاح، عقدی است که به موجب آن، مدیون مالی را برای وثیقه نزد دائن (طلب کار) می گذارد تا در صورت عدم پرداخت دین طلب کار بتواند از آن، دین خود را وصول کند. همچنین رهن، در اصطلاح عبارت از عقدی است که به موجب آن مالی وثیقه ی دین، قرار می گیرد؛ چنانکه ماده ی ۷۷۱ قانون مدنی در تعریف آن می گوید: رهن، عقدی است که به موجب آن مدیون، مالی را برای وثیقه به دائن می دهد. رهن دهنده را راهن و طرف دیگر را مرتهن می گویند. فقهای امامیه رهن را به « هو وثیقه